

A r u a n n e

Valjala maalinna arheoloogilistest kaevamistest 1962.a.

Arheoloogilisi kaevamistoid teostas Eesti NSV TA Ajaloo Instituut 9. juulist kuni 8. augustini noorema tead. töötaja A. Kustini juhatusel. Kaevamisplaanid joonistas Tallinna Kunstiinstituudi Üliõpilane Maie Mälberg. Kaevamistel töötasid praktikantidena Tartu Ülikooli Üliõpilased Helgi Kreem, Lea Kungla, Laine Mölder, Rein Oras, Vello Tõnso, Toomas Varrak, Helve Väsa. Peale selle võtsid kaevamistoost osa kohalikud kooliõpilased Tarmo Allik, Janno Antson, Peeter Poopuu, Maimo Rattas, Enok Sein, Uno Tiskler, Tiiu Uustalu, Mati Vilsaar. Ühtekokku töötati 333 tööpäeva, millest 188 olid seitsmetunnised, 122 - kuuetunnised ja 23 - neljatunnised. Selle aja vältel kaevati läbi 98 m^2 ning saadi 311 leideset.

Valjala maalinna asukoht (vt. fotod 1,2), väline kirjeldus ja andmed varasemate kaevamiste kohta on antud A. Kustini artiklis "Saaremaa muistsed linnused".¹ Samas on märgitud ka kogu vastav varasem kirjandus, mistõttu seda siin ei korrrata.

Maalinna üldplaan on valmistatud F. Issaki poolt 1938.a. Seda koha peal bussooli järgi kontrollides selgus, et N-S suund on ligi nelja kraadi verra plaanil märgitust erinev (vt. üld-

---

¹ Eesti NSV Tead. Akad. Toim. VIII kd. Ühiskonnateaduste seeria 1959, No.1, lk. 62-64.

plaani). Objekti tähistamiseks kaevati maasse kolm meetripikkust ja 10 cm laiust tsementposti, mille keskele ülemisse ossa on pandud raudpolt. Üks niisugune post asetati maalinna õue keskossa, S.K. Bogojavlenski kaevatud kraavide lõikepunktide lähe-dale, teine sellest 18 m põhja poole, põhjavalli rusude juurde, kolmas keskmisest 20 m lõuna poole, lõunavalli sisejalami lähe-dale. Kinnispunktide asukoht märgiti üldplaanile. Lõunapoolseim kinnispunkt (arvestatud tsementpostis oleva raudpoldi pealis-pinnast) asetseb suhteliselt kõige madalamal, keskmise on sel-lest 12 ja põhjapoolseim 39 cm kõrgemal. Kaevamistoöl võeti alu-seks lõunapoolseima kinnispunkti kõrgus, mida järgnevalt nime-tatakse 0-punktiks.

Kaevamiskoht püüti valida valli lähedale, kus kultuurkiht on tavaliselt paksem kui õue keskosas. Samuti peeti silmas val-li sailimist, et selle nõlvad oleksid võimalikult järstud ja varisenud kivilasu oleks vähem. Suhteliselt vähema kivilasuga kaetud arvatavaid väravakohti maalinna lääne- ja idaküljel tuli välida, kuna väravaehituste kaevamine nõuaks olemasolevaist suuremaid ressursse.

Kaevand rajati linnuse õue edelasektorisse nii, et kaevan-di kirdenurk asub 0-punktist 2 m lääne pool (vt. Üldplaan). Ida-lääne suunas s.o. valliga peaaegu paralleelselt mõõdeti kaevandi pikkuseks 14 m, ristipidi 7 m. Umbes pool kaevatava ala pinnast oli kaetud vallilt varisenud kividega, mis enne mõõtmise algust käsitsi eemaldati (fotod 3,4). Sealjuures sel-gus, et varisenud kivide vahel mulda ei olnud. Enamvähem ühtla-sel tasapinnal tuli nähtavale kividega segatud muld, mis tähis-tab esialgset maapinda. Seejärel mõõdeti sisse mõõtetikud ja

tähistati kaevatav ala iga meetri järgi põhja-lõuna suunas numbritega ⁵¹⁻⁵⁷ ~~27-21~~ ning ida-lääne suunas tähtedega ^{ü-g} ~~a-h~~. Kaevatava ala pinnast ja lähemast ümbrusest valmistati samakõrgusjoonte plaan (leht 1). Sinna märgiti ka osa Bogojavlenski kraave, mille abil on kaevatavat ala võimalik siduda üldplaaniga.

Maalinna kivivalli sisejalam tuli müürilt varisenud kivide eemaldamise järgi kaevandi lõunaküljel nähtavale (fotod 5-8).

Võrreldes kaevandi sirge ääregaga, kulgeb müüri jalam vői tüvi ebakorrapäraselt sakiliselt kord kaevandi äärele lähenedes, kord sellest kaugenedes (vt. leht 26). Ruutude ^{ü-ö} ~~a-b~~ vastas on müüri jalam kaevandi äärest 40 cm kaugusel, ruudu ^z ~~d~~ kohal ulatub ta kumera sämbuna otse kaevandi ääreni, ruutude ^{z-y} ~~e-f~~ juures uuesti kaugeneb, olles ruutude ^{v-u} ~~h-i~~ vastas kaevandi äärest 60-75 cm kaugusel, ruudu ^t ~~j~~ juures moodustab müüri jalam terava esile ulatuva nuki ja seejärel astmeliselt kaugeneb ruudu ^x ~~m~~ kohal kuni 1,80 m-i.

Müür on laotud suurematest horisontaalselt asetatud paeplaatidest ilma sideaineta (leht 24, 25). Muld müüri kivide vahel täielikult puudub. Kohati, nimelt ruutude ^{ö-v} ~~b-h~~, ^ü ~~i~~ ja ^z ~~j~~ vastas on horisontaalsete paeplaatide vahele pandud ristipidi suurem pae- vői raudkivi. Müüri jalam hoidub üldiselt välja poole s.o. valli harja suunas viltu. Peaaegu vertikaalselt kulgeb ta ainult ruutude ^{ö-z} ~~b-d~~ kohal maapinnast kuni poole meetri kõrguseni, kõrgemal algab korratu kivilasu. Ruutude ^{z-x} ~~e-g~~ vastas asetseb kõige alumine maapinnal olev paeplaatide rida serviti. Ruutude ^{x-y} ~~g-i~~ kohal on müür umbes poolteise meetri kõrguseni vordlemisi korrapärane (foto 9), kuid 100° - 110° all viltu. Esileulatuv korrapäraselt laotud müüri säng ruudu ^t ~~j~~ vastas tõuseb ligikaudu 130°

enamvähem/

all. Ruutude l-m vastas on müür 0,5 - 1 m kõrguseni/korrapärase (foto 10), ruudu ⁹ kohal moodustub kuni 0,60 m kõrgune pisut serviti kividest väga libajas (ca 145°) astang, kõrgemal tõuseb müür järsemalt (95-100° all). Poole kuni poolteise meetri kõrgusel maapinnast ^{algab} en kogu välja puhastatud müüri osa ulatuses ~~tege-~~ ~~mis~~ korratu kivilasuga, mis tõuseb ebaütlase kaldega kuni valli harjani.

Ruutude ^{a-z} kohal kattub kaevandi äär müüri sisejalamiga. Kaevamisel selgus, et müüri jalam maapinna tasemest sügavamale ei ulatu. Ka mujal umbes 10-meetri pikkuses ^{on} kaevandi ääre ja müüri jalami vaheline läbikaevamata riba keskmiselt vaid poole meetri laiune. Kui arvestada maapinnal oleva müüri kalde jätkumist maa sees, siis müüri sügavamal jätkumise korral ta oleks vähemalt kohatigi pidanud kaevataval alal nähtavale tulema. Kuna kaevandist müüri alust vgi vundamenti ei leitud ja kuna kaevandi profiil ruutude ^{a-z} kohal näitab selgelt müüri katkemist maapinna tasemel (vt. ka fotod 35, 37, 38), siis on selge, et kirjeldatud müür peab olema sügavamalt kaevandi mullast leitud ehitusrusudest hilisem.

Müüri kivide alt vgi vahelt ruutude ^{57/1-5} ~~21-j-k~~ vastast leiti muuseas nuga (nr.10). Õhukese tera ja laia õhukese rootsu järgi otsustades on see hiline vorm, millele esineb paralleel 13.-17. sajandi külakalmistuis.

Kaevandi ^{57-51/4-9} ~~21-27/a-n~~ kaevamine toimus 20 cm paksuste korriste kaupa. I korris (0-punktist 60-40 cm kõrgemal) haarab kaevandi edelanurka ruute ^{57-55/3-9} ~~21-23/k-n~~ (leht 2, foto 11). Korrise kaevamisel tuli välja tihe korratu kivilade. See koosneb suurematest ja väiksematest paekividest, raudkive on vähe. Kivide vaheline muld

on tume, selles esines veidi peenikest sütt ja mõni väike põletamata luu. Luud korjatakse ära korriste ja ruutude kaupa. Leide ei olnud.

II korris (0-punktist 40-20 cm kõrgemal) haarab ruute ~~21~~ ⁵⁷ ~~24/g-n~~ (leht 3). Muld on tume, nõgine, sisaldab kohati peent sütt, ainult ruudus ~~21/k~~ esines savikat ja lubjapurust heledamat mulda. Korratu kivilade jätkub. Kaevandi lõunaosas, vastu müüri on see tihedam, põhjapool, ruutudes ~~23/i~~ ja ~~24/k-l~~ hõredam. Peale pae-kivide esineb ka rohkesti raudkive. Mõned kivid olid tules muutunud rabedaks. Kivide vahelt tumedast nõgisest mullast leiti põletamata loomaluid. Kivide alt ja vahelt saadi ka esimesed leiud (nr.1-9, 11), savinõukillud, spiraalitoruke ja pronksrõngake. Leiud märgitakse vastava korrise plaanile.

III korris (0-punktist 20-0 cm) haarab ruute ~~21-27/h-n~~ ^{57-51/r-q} ~~21/d~~, ~~21-22/f-g~~, ~~27/f~~ ja ~~26-27/g~~ (leht 4,5, foto 12,13). Korratu kivilade jätkub. Kaevandi edelanurgas ruutudes ~~21-24/l-n~~ on see eriti tihe, ruutudes ~~22/k-1~~ ja ~~24/k-1~~ hõredam. Kaevandi põhja-ääres ruutudereas ~~27/f-n~~ on kivilade väga hõre, kohati koguni puudub. Ruutudes ~~21-22/d-h~~ on tegemist suhteliselt hõredate suuremate paeplaatidega, seevastu ruutudes ~~24-27/i-j~~ on väga tihe väiksemate kivide lade. Üks väga suur paeplaat tuli välja ruutudes ~~24/m-n~~. Domineerivad paekivid, raudkive on vähe. Mõned raudkivid on põlenud. Kividevaheline muld on, nagu varemgi, tume ja sisaldab tahma ning tuhka. Eriti rohkesti sütt ja tuhka on ruutudes ~~21-22/m-n~~, Ruudust ~~22/m~~ leiti väike kõdunenud puutükk. Ruutudes ~~21/k-1~~, eriti aga ruutudes ~~22-23/g-h~~ on savikat, veidi kleepuvat mulda.

Ruutudes ~~21-23/i-j~~ tuli nähtavale kolm suurt paekivi. Neist kaks suuremat on mõlemad serviti, üksteise suhtes risti, nende

vahel nurgas on väiksem kivi. Neljas suurem kolmnurkne paekivi on meetri värre kaugemal, seda seob teiste suurte kividega väiksem raudkivi. Kirjeldatud kivide vahel ja ümbruses on tumedat süsist mulda. Kivid moodustavad ilmselt ahju küljed. Ahju põhja-poolne külg paistab olevat avatud. Seal on ainult üks peasuurune põlenud raudkivi ja väiksemat kiviklibu. Ilmselt on ahju suu olnud põhja poole, selg, mida tähistab meetripikkune ja 30-40 cm laiune serviti paeplaat, on valli poole. Küljed on peaaegu põhjalguna suunas, nende vahe, s.o. ahju laius on kuni 1,30 m. Ahju pikkus, s.o. selja ja suu vahe on 1,30-1,40 m. Elamu või põrandajäljed ei ole ahju ümbruses ega ka mujal kogu kaevandi ulatuses määratavad.

Kaevandi kagunurgast ruutudest ~~21-23/k-h~~ leiti põletamata loomaluid. Leiud - kedrakeraamika, spiraaltoruke ja hammasripiats (nr: 12-35) paiknesid samuti kui luudki peamiselt kaevandi edelanurgas.

IV korris (0-20 cm) haarab kogu kaevandit (leht 6,7, fotod 14-19). Ruutu ~~23/a~~^{55/u} on sisse kaevatud auk. Selle ümbruses on muld segatud, kivid puuduvad. Mujal jätkub korrapärase kivilade, milles domineerivad paekivid. Põlenud raudkive on suhteliselt rohkesti. Ruutudes ~~21-24/a-h~~, ^{57-54/u-r}, ^{53/u}, ^{57-51/r-q}, ^{55/s-t}, ^{52-51/a-t}, ^{57-55/a-y}, ~~21-27/m-n~~, ~~23/k-h~~ ja ~~26-27/i-j~~ on kivilade suhteliselt hõre, mujal tihedam. Ruutudes ~~21-23/c-f~~ on hõredalt suuremaid pae- ja raudkive, mõned asetsevad poolpõiki, kuid kindlamat konstruktsiooni nad ei moodusta. Üks suur paeplaat on ruudus ^{51/t}. Võrreldes kõrgemate korristega, on siin rohkesti sütt ja tuhka, samuti rabedaks põlenud kive. Need hoiduvad eriti ruutudesse ~~21/k-n~~, ^{57-54/r-q}, ~~21-24/m-n~~ ning ^{53/k}. Ruudust ^{52/l} ~~26/l~~ leiti väike kõdunenud puu tükk. Kaevandi idaosas on kividevaheline muld üht-

laselt tume, suuremaid söe- ega tuhalaike selles ei leidu.

Ahjukividest eemaldati kogemata suur serviti paekivi ahju lääneküljelt. Teised ahjukivid, mis tulid välja eelmises korrides, jäeti paigale ja puastati rohkem välja. Seejuures jäid ahju dimensioonid endiseks. Ainult kolmnurkne raudkivi ahju kirdenurgas sügavamal suurennes. Ahju kagunurgas olnud väiksema raudkivi alt tuli nähtavale suur ümmar raudkivi. Lääneküljel ja edelanurgas olnud kahe suure paekivi all on kaks väiksemat paekivi. (Plaanil 7 on eelmise korrise ahjukivid märgitud katkendliku joonega). Vertikaalsete küljekivide vahelt tuli välja üks suur ja neli väiksemat horisontaalset paeplaatti. Need on kõik samal tasapinnal 0-punktist 37 cm, maapinnast 41 cm sügavusel. Mainitud kivid moodustavad ahju põrandata. Ilmselt oli algsest põrandaks üks vki kaks suurt paeplaati, mis on aegade vältel pragunenud mitmeks tükkiks. Ahju loodenurgas põrandaplaadi peal ja kõrval oli väike laik kõva sileda ja tasase pinnaga savi. Väiksemaid savitükke, mis pärinevad nähtavasti ahju vooderdisest, on mitmel pool ahjukividet vahel ja ümbruses. Ahjukivide juures on rohkesti tuhka ja sütt, veidi kaugemal ka mitmeid põlenud raudkive. Põrandakivide vahelt leiti kümmekond söestunud rukki iva. Samas oli ka rohkesti kedral tehtud savingu kilde (nr. 44, 46, 47, 57, 58, 68 jt.).

Kaevandi edelaosast ruutudest ^{57-55/x-t} ~~21-23/g-j~~ ja ^{57-51/1-2} ~~21-27/k-n~~ leiti rohkesti põletamata loomaluid, mis on ilmselt toidujäätmadena ära visatud. Kaevandi loode ja põhjaosast maapinna lähedalt luid ei tulnud. Ruudust ^{52/3} ~~26/1~~ leiti rukki tera. Leiud (nr. 36-110, 113, 115-117, 119, 121, 122) hoiduvad samuti kui luudki rohkem kaevandi lääneossa. Nende seas on ammuunooleotsi (nr. 42, 74), luisu

katkendeid (nr. 92, 102), hoburaudsõlgi (nr. 55, 115), rombiline kummitud kühmukestega ilustatud ripats (nr. 103), ühendatud harudega ristpeaga rinnangela osa (nr. 51), vurriluid (nr. 71, 85), rohkesti keraamikat. Võrreldes kõrgemate korristega, tuli kirjelatud alalt leide ja luid rohkem.

V korris. Ruutude ~~21-23/g-h~~ alalt joonistati 30 cm sügavusel 0-punktist vahekorris (leht 8, foto 24, 25). Mainitud alal on kivilade võrreldes varasemaga, muutunud märksa hõredamaks. Rohkesti kive on ahjunaluse ümbruses, nende seas palju väiksemaid rabedaks põlenud raudkive. Ahjunalusest loodes ruudus ~~22/h~~ on üks suurem raudkivi, selle kõrval ruutudes ~~23/g-h~~ kaks suuremat paeplaati, mis koos raudkiviga moodustavad kirde-edelasuunalise rea. Üksikuid suuremaid korratus asendis paeplaate on ahju alustest kagu pool ruudus ~~21/r~~ ja lääne pool ruutudes ~~22-23/j-l~~. Üks suur, katki läinud paeplaat on ruudus ~~22/n~~. Kividevaheline muld on söene ja tuhane. Ruutudes ~~21-22/l-m~~ ja ~~23/k-n~~ tuleb laiguti nähtavale helekollakas aluspõhja kruus. Selle sügavus märgiti plaanile.

Ahjunaluse kividest joonistati vaated (leht 22, 23). Pärast seda nad eemaldati. Suure serviti olnud lõunakülje kivi alt tuli ühes reas nähtavale kolm väiksemat paekivi. Idapoolsete küljekivide all oli üks raudkivi ja väiksemaid paekive. Põrandaplaatide all olid mõned ilmselt juhusliku asendiga väiksemad paekivid. Kividevaheline muld oli, nagu varemgi, savikas, tuhane ja söene. Ahju suu lähedal leidus põlenud liiva laike. Tihke savikihi, mis tuli juba varem nähtavale ahju loodenurgas, puhastati välja ja märgiti maksimaalses suurusnes (0-punktist 19 cm sügavus) plaanile. Väike savilaik tuli välja ka ruudus ~~23/k~~.

V korrieses (20-40 cm) jätkub kaevandi idaosas korratu kividelasu (leht 9, 10, fotod 20-23). Võrreldes eelmise korrisega, on see muutunud veidi tihedamaks. Eriti tihedalt on kive ruudus $\frac{53}{25}/\text{a}$, nende seas üks suur paeplaat. Suuremaid paekive on ka ruutudes $\frac{57-56}{21-22}/\text{a-y}$, $\frac{55}{23}/\text{a}$, $\frac{53}{25}/\text{z}$, $\frac{51}{27}/\text{o-z}$. Kividevaheline muld on tume, segatud. Ruutude $\frac{57}{21}/\text{u-y}$, $\frac{56-55}{22-23}/\text{d-z-y}$ ning $\frac{53}{25-27}/\text{d-f}$ alal on rohkesti tuhka ja väiksemaid söetükke. Vähemal määral esineb tuhka mujalgi peaaegu kogu kaevandis. Ruutudest $\frac{56-55}{22-23}/\text{g}$ leiti paar väga väikest kõdunenud puu tükki, neist vëeti kaasa proov. Kaevandi lääneosas on kive märksa hõredamalt kui idaosas. Ruudust $\frac{51}{27}/\text{j}$ tuli välja õige suur paeplaat. Suhteliselt rohkesti kive on ahju-alusest põhja pool ruutudes $\frac{54-53}{24-25}/\text{x-u}$. Ahjunalusest lääne pool ruutudes $\frac{56-55}{22-23}/\text{x-v}$ on tihe lade väiksemaid pae- ja raudkive. Nende vahel on väike tuki jupp ja paar tükki kõdunenud puud. Mingi kindlama ehitusjäänusega neid kive ega puutükke pole vimalik seostada. Rohkesti kive on ka ruutudes $\frac{57}{21}/\text{j-l}$. Kividevaheline muld on ruutudes $\frac{57-55}{21-23}/\text{x-s}$ savikas ja söene. Väiksem savika mulla laik on ruudus $\frac{53}{25}/\text{v}$. Ruutudes $\frac{54-53}{24-25}/\text{g-i}$, vähemal määral ka mujal, leidub tuhka.

Ahjunalune ruutudes $\frac{56-55}{22-23}/\text{u}$ muust kaevandist ei erine, ainult põlenud liiva ja sütt on siin rohkem, muld on savikas ja selles esineb hõredalt väiksemaid raud- ja paekive. Peale ahju põrandale eemaldamist kaevati ahjunalusest läbi enne põhja- siis lõunapoolne osa ning joonelt C-D joonistati ahjunaluse ristlõige (leht 15 paremal). Ahju alusest leiti, nagu ka kõrgemalt ahjukivide vahelt, suhteliselt rohkesti tugevalt põlenud savinõukilde (nr. 160, 288, 296-298). Samuti tuli ka mõningaid loomaluid.

Ruutudes $\frac{57-51}{21-27}/\text{s-q}$, $\frac{55-51}{23-27}/\text{s-s}$ ja $\frac{52-51}{26-27}/\text{g-f}$ paljaneb V korrieses kollakas paene aluspõhja kruus. Selle sügavus 0-punktist mär-

giti erinevates kohtades plaanile. Tumedama mulla piir kulgeb peaaegu sirgelt edela-kirde suunas ruudust $21/\text{f}$ ruutu $27/\text{x}$. Sel-
lest piirist läane pool, nimelt ruutudes $26/\text{j}$, $26-27/\text{f}$, $21/\text{n}$,
 $22-23/\text{m}$ ja $26/\text{m-n}$ esines kive ja tumedat tuhast ning süsist mulda vaid laiguti (fotod 27, 28).

Põletamata loomaluid leiti kõnesolevast korrisest rohkesti, eriti rikkalikult esines neid kaevandi idaosas ruutude $21-27/\text{a-f}$ alal ning ahjunaluse ümbruses ruutudes $21-26/\text{g-j}$. Leide (nr.111, 112, 114, 120, 123, 125-179, 207-209, 212-214, 227, 236, 237, 240-243) on enamvähem samapalju kui eelmises korrises. Nad hoiduvad rohkem kaevandi põhjaserva ruutudesse $26-27/\text{e-h}$, samuti oli neid ahjunaluse ümbruses ja tumeda mulla laikudes kaevandi lääneosas. Leidude seas on, nagu varemgi, kõige rohkem keraamikat, peale selle võib märkida nuga (nr. 165), ammunoooleotsa (nr.146), värtnaketra (nr.240), spiraalsõrmust (nr.173) ja hammasripatseid (nr. 140).

VI korris (40-60 cm) haarab ruute $21-27/\text{a-f}$, $21-25/\text{g-j}$, (leht 11, 12, foto 30). Mujal esineb kultuurkihti ainult üksikute lohku-dena. Kaevandi idaosas jätkub korratu lünklik kividelade. Eriti rohkesti suuri raud- ja paekive on ruutudes $23-25/\text{e-f}$. Kividevaheline muld on tume ja söene. Rohkesti tuhka ja sütt tuli välja kaevandi kagunurgast ruutudest $21-22/\text{ab}$. Sütt, põlenud liiva ja sa-vikat mulda on kivistest vabal alal ruudus $26/\text{ef}$. Üks hästi suur paeplaat asetseb aluspõhja kruusal ruudus $23/\text{i}$ ahjunalusest põhja pool. Ahjust ida pool on väiksemaid pae- ja raudkive, mitmed neist on põlenud. Ahjust kirdes ruudus $23/\text{h-i}$ ilmnes hästi pehmet määri valt musta mulda, mis parineb ilmselt puuehitusest (ruudus $22/\text{h}$). Kaevandi lõunaservas ruutudes $21-23/\text{e-g}$ ning $21/\text{h-i}$ on

tihke/

kive hõredalt. Muld on seal/nagu kinni tambitud ja tugevalt savikas. Sealt tuli nähtavale mitmeid osalt söestunud, osalt kõdunenud puu tükke. Neist pikimad asetsevad peaaegu lääne-ida suunas ruutudes ~~22/y-x~~^{56/u-x}. Viimastest põhja pool on tugevasti (kohati 10-15 cm paksuse kihina) sütt ja põlenud liiva laike mis kaovad savika mulla alla. Vähemal määral on põlenud mulda ka ahju all ruudus ~~22/u~~^{56/u}. Põlemisjäljad püüti võimalikult ulatuslikumalt välja puhastada ja märgiti maksimaalses suuruses plaanile. Juhul kui vastav kõrgus on korrise pinnast (60 cm) erinev, märgiti see numbriga plaanile.

Põletamata loomaluid leiti rohkesti. Neist suurem osa paiknes kaevandi idaosas ruutude ~~21-27/a-f~~^{57-51/u-y} alal. Leiud (nr. 180-198, 200-206, 210, 211, 215-226, 228-235, 238, 239, 244-246, 252, 254, 262, 264, 271-273) hoiduvad, nagu varemgi, rohkem kaevandi põhjaossa. Hõredalt esines neid siiski üle kogu kaevatava ala. Kõige suuremaks leiuks nii sellest korrisest kui kogu kaevandist oli raudlabidas ruudus ~~25/e~~^{53/u} (foto 26). Peale selle leiti jäanael (nr.272), meisel (nr.245), naaskli osi (nr.234), värtna keder (nr.181), pakseneva põiki soonitud esiosaga sõrmus (nr.262) ja rohkesti savinõukilde.

VII korrisest kaevati enne ära ülemine pool (styg. 60-70 cm). See haarab ruute ~~21-27/a-d~~, ~~21-24/e-f~~, ~~21-23/g-h~~^{57-51/u-z}, ^{57-54/z-y}, ^{57-55/x-u} (leht 13, fotod 31-34). Võrreldes eelmise korrisega, on siin kive palju hõredamat. Tihedam väiksemate/kivide lade on ruutudes ~~24-25/a-d~~^{54-53/u-z}. Suuremaid paeplaate on ruutudes ~~21-22/a-i~~ ja ~~23-25/e-f~~^{57-56/u}, ^{55-53/z-y}. Mujal on üksikuid väiksemaid pae- ja raudkive hõredalt. Kaevandi põhjaosas tiheda kivilademe vahel on muld tume, tuhane, kohati nõrgalt savikas. Ruudust ~~25/e~~^{53/z} tuli välja väike tuki jupp, selle lähedal

oli pisut pölenud liiva. Ruutudes ~~22-23~~^{56-55/z-x}/e-g oli kaks üsna pikka söestunud lati osa. Üks neist kulgeb põhjalöuna suunas, teine peaaegu ristipidi. Samast kohast leiti ka kõrgemalt poolkõduned ja söestunud puud, mis asetses samas suunas. Puu päri neeb kahtlemata ahju ümber olnud ehitusest. Viimase mõisted ja asend ei ole aga täpsemalt määratavad. Tukist põhja pool ruudus ~~22-23~~^{56-23/z}/g esines rohkesti pölenud liiva, sütt ning tuhka. Rohkesti sütt oli ka lõuna pool, ruutudes ~~21/g-i~~^{57/x-u}. Kaevandi lõunaserbas, kus ka varem ilmnes tihket ja kõva tugevalt savist mulda, on see kirjel datavas korrides levinud laiemalt, haarates ruute ~~21-23/a-h~~^{57-55/u-v}. Sa vise mulla sees on söetükikesi ja tuhalaigukesi, samuti looma luid ja mõningaid leidegi.

VII korrise alumises pooles (70-80 cm) paljaneb aluspõhja kruus ruutude ~~21/h~~^{57/v-z-51/v} joonel (leht 14). Savika mulla ala on siin laienenud peaaegu kogu kaevandile. Kive esineb väga hõredalt ainult ruutudereas ~~21-24/a~~^{57-54/u} ja ~~21-22/d-h~~^{57-56/z-x}. Viimaste seas on üks pölenud raudkivi ja suuremaid paeplaate. Ruutudes ~~22/e-f~~^{56/z-y} on rohkesti sütt, vähemal määral esineb seda savikas mullas kõikjal. Ruudust ~~23-24/e~~^{55-54/z} tuli nähtavale suur serviti paekivi. Selle juures lõuna ja ida pool on tugev söe ja pölenud liiva kiht. Rohkesti pae- ja raudkive on ruutudereas ~~25/b-d~~^{53/o-z}. Võrreldes varasemaga, on aga ka see kivilade muutunud märksa hõredamaks. Kivi on kohati pölenud rabedaks, nende vahel on tumedat, põlemisjälgedega mulda. Eriti tugev pölenud liiva ja süte kiht on kividest põhja pool ruutudes ~~26/b-d~~^{52/o-z}. See puhastati ja märgiti plaanile maksimaalses ulatuses. Ruutudes ~~26/a-b~~^{52/u-o} on muld tume ja määriv, kivid peaaegu puuduvad.

Loomaluid esines kõikjal, kuid üldiselt vähem kui eelmises

korrieses. Ka leide on vähem (nr. 247-250, 253, 255, 257, 265, 266 268-270, 274-287). Savikas mullas kividest vabal alal nad peaaegu puuduvad. Leidude seas oli laevaneet (nr.255), nuga (nr.268), luisk (nr.282), naaskel (nr.275), värtnakeder (nr.285), ambulsnöel (nr.280), pronksrõngakesi, spiraaltorukesi ja keraamikat.

VIII korris (süg. 80-100 cm) haarab ruute ~~21-25/a-d, 21-24/e~~, ~~21-22/f-g~~, (leht 15). Mujal kaevandi alal paljanes aluspõhja kruus mille sügavus 0-punktist märgiti plaanile. Ruutudes ~~21-23/g-h~~ kirjeldatava korrise alguses oli põhjakruusa peal veel vähesel määral tumedat mulda. Kive esineb siin niisama hõredalt kui eel-mises korrieses. Ruutudes ~~21-22/ef~~ on suuri paeplaate, nende vahel söetükke. Ruutudes ~~24/b-d~~ on nii pae- kui raudkive, millest mit-med on põlenud. Kivide vahel on samuti sütt ja põlenud liiva. Üks poolpõlenud tuki jupp tuli välja ruudus ~~23/e~~, teine ruudus ~~22/ab~~. Tuhka esineb kogu kaevataval alal. Ruutudes ~~21-23/a-d~~ on muld endiselt tugevasti savine. Kaevandi kagunurgas ruudus ~~21/a~~ on suuremaid paekive, nende vahel hästi pehmet mulda. Kaevandi seinas olevate kivide vahel on tühemikke, nagu oleks siia kunagi auk sisse kaevatud. Suur püstjas paeplaat ruudus ~~24/ef~~ asetseb aluspõhja kruusas. Paistab, et selle kõrval lõuna pool olev horisontaalne paeplaat on sama kivi küljest murdunud.

Luid ja leide (nr.289-293, 295, 299-301) esines mainitud korrieses vähe. Tähtsamateks leidudeks on heiteoda ots (nr.300), luust ja rauast naasklepid (nr.291, 292).

IX korrise ülemine pool (süg. 100-110 cm) haarab ruute ~~21-24/a-d, 21-22/e~~, (leht 16, foto 35). Kive esineb peamiselt ruutudes ~~21-22/a, 23/b, 22/e~~ ja ~~23/d~~. Kogu alal on väiksemaid söe ja tuhalaike, ka mõni raudkivi on põlenud. Ruutudes ~~23-24/a-c~~ on rohkesti sütt ja põlenud liiva. Ruutudes ~~21-22/a-c~~ jätkub kõva

savikas muld. Sama korrise alumises pooles (süg. 110-120 cm, leht 17, vasakul) on savi vähem, põlenud liiva ja sütt aga rohkem. Kaevandi kagunurgas on rohkesti hästi tuhast mulda ja üks serviti asetsev paeplaat. Ruutudes ~~22-23/a-b~~^{56-55/ü-o'} on väiksemaid pae- ja raudkive, millest mitmed on põlenud.

Luid ja leide (nr.302-306) oli vähe.

X korris (süg. 120-140 cm) haarab ainult ruute ~~21-22/ab'~~^{57-56/u-o'} (leht 17, paremal). Korrise ülemises pooles tuli nähtavale rida serviti ja lapiti asetsevaid paekive. Muld on nende vahel tume, söesegane ja savikas. Alumises pooles paljanes rida paekive, mis paiknevad enamasti puutumata aluspinnas. Luid ega leide selles korrises polnud.

Kaevandi kagunurgas otse vastu lõunakülge jätkub väga kitsal alal tumedamat mulda antud korrise ~~tasemest~~ sügavamalgi (vt. lõunakülje profili leht 20), kuid eraldi korrisena seda ei joonistatud.

Kaevandi põhja- ja lääneosas, kus aluspõhja kruus paljanes suhteliselt kõrgel, tuli V-VI korrises nähtavale rida lohke. Üks neist paikneb ruutudes ~~26-27/k-1t~~^{52-51/3-3} VI korrises (leht 18:4) on see põhja-lõuna suunas 1,70 m pikk ja ristipidi 1,40 m lai, täidetud enamasti paekividega. Lohu kirdekülgelt leiti väike tukijupp, kivide vahel oli sütt ja lõunaosas väikseid savitükikesi. Lohust leiti mõned põletamata loomaluud, savinõukilde (nr.168, 173, 230) raudrõngas (nr.243) ja spiraaltoruke (nr.241). Järgmises korrises (süg. 50 cm, leht 18:5) on lohk muutunud veidi väiksemaks. Selle läbimõõt on põhja-lõuna suunas 1,20 m, ristipidi 1,30 m. Kividevaheline muld on tuhane ja lõunaservas savikas. 60 cm tasemel

(leht 19:3) on kõnesolev lohk kitsenenud (lääbimõõt 1-1,10 m). Kivid on muutunud väiksemaks ja paiknevad hõredamalt. Kivide vahelises tumedas mullas on tuhka, sütt ja savi. Mainitud kivide all uusi kive enam ei järgne, tume muld kaob ja 0-punktist 75-78 cm sügavusel tuli nähtavale aluspõhja kruus. Lohust kaevati ära enne lõunapoolne ja siis põhjapoolne pool ning joonelt a-b joonistati ristlõige (leht 18:3, foto 29). See näitab, et lohk on ebakorrapäraste sügavamal kitsenevate külgedega, enamvähem katlakujuline ja kuni 45 cm sügavuselt algsesse maapinda süvendatud.

Teine lohk ruudus ^{52/t-5} ~~26/j-k~~ asetseb eelmise kõrval (leht 10). See on väike, ainult 70 cm läbimõõduga. Lohu põhjaküljel paikneb suur paeplaat. Lohust väiksemate raudkivide vahelt söesest mulla last leiti üks savinõukild (nr.213). Mainitud lohk on väga madal, ulatudes vaid kümmekond cm-t ümbritsevast aluspõhja kruusast sügavamale.

Lohk ruutudes ^{55-54/s-2} ~~23-24/1-m~~ on kujult ebakorrapärane põhja-lõuna suunas 1,30 m, ristipidi 1,10 m suur. Hõredalt paiknevate paekivide vahel on tuhast, söest ja savikat mulda, millest leiti mõningaid loomaluid ja savinõukilde (nr.178, 207). Järgmises korrides (sügavus 40 cm, leht 18:1) on lohu mõisted endised, kive on rohkem, kusjuures mitmed paeplaadid paiknevad serviti. Sügavamal (leht 18:2) on lohk veidi kitsenenud, põhja-lõuna suunas 1,10 m, ristipidi 1 m suur. Kive on vähem, nende seas üks raudkivi ja üks väiksem serviti paekivi. Kividevaheline muld sisaldab endiselt sütt, tuhka ja väikseid savitükikesi, leiti ka paar looma luud. Sügavamal jätkus tume segatud muld, väiksemad paekivid ja kiviklibu (leht 19:2). Päris lohu põhjas oli kaks kivi, mille

pealmine pind asetses tumedas mullas, alumine põhjakruusas (leht 19:1). Lohk ulatus 0-punktist 73 cm sügavuseni ja on süvendatud aluspõhja 40-50 cm sügavuselt.

Lohul ruutudes ^{54-53/ut} ~~24-25/ij~~ (leht 12) on läbimõõt 1,2 m. Ta sisaldab väiksemaid raudkive, tahmast mulda ja väikseid kõdunenud puu tükke samuti looma luid ja savinõukilde (nr. 251, 258, 260). Järgmises korrides (süg. 70 cm, leht 12, paremal) on lohk põhjalõuna suunas 0,90 m, ristipidi 1,10 m suur. Kive, peamiselt pae-kive, on tihedamalt, muld on söene ja savikas. Lohk ulatus 0-punktist 84 cm sügavuseni, aluspõhja kruusa on ta süvendatud 31 cm verra.

Selle kõrval ida pool tuli ruudus ^{53/4-2} ~~25/g-h~~ nähtavale teine lohk (leht 12). Selle läbimõõt on põhjalõuna suunas 1,10 m, ristipidi 1,15 m. Võrreldes eelmisega on siin liiva vähem ning kividevaheline muld on heledam. Leiti kõdunenud puu tükke, pole-tamata loomaluid, raudese (nr.261), savinõukild (nr.263) ja pronksrõngake (nr.267). 82 cm sügavusel 0-punktist ja 20-25 cm sügavusel ümbritsevast aluspinnast tumedam muld lõppes. Selle, nagu kõigi teistegi lohkude põhi on lame, küljed sügavamal kitse-nevad.

Lohkude otstarve pole selge. Nende leiumaterjal muuust kae-vandi materjalist mingil viisil ei erine.

Kaevandi lääne- ja lõunaküljest joonistati profiil. Põhjaküljest, kus kultuurkiht oli väga õhuke, ja idaküljest, kus osa kultuurkihti oli augu kaevamisel lõhutud, profiili ei joonistatud

Lääneääre profiil (leht 21, foto 36)

näitab, kuidas kultuurkiht lõuna e. valli poolt põhja e. õue suunas õheneb. Kõige paksem - 105 cm on kultuurkiht profili lõuna otsas, vastu valli, põhjaotsas on tema paksus ainult 30 cm.

Samuti kui korristes, on ka profiilis rohkesti mitmesuguse suurusega raud- ja paekive. Üks suurem raudkivi on 0-joone tasemel ruudus ⁵⁷ 21, kaks samasugust ruudu ⁵⁷⁻⁵⁶ 21-22 seinas. Viimastest kõrgemal põhja pool on suurem paeplaat. Üks suur paekivi on ruudus ⁵⁵ 23, selle kõrval ruudus ⁵⁴ 24 on suurem raudkivi. Lõunaotsas ruudus ⁵⁷ 21 on kohe maapinna tasemel kuni 25 cm paksune kiht väga pehmet pruuni turbast mulda. (Seda esines ka kaevandist lõuna-pool alumiste müürivide peal). Turbase mulla all on ruutude ⁵⁷⁻⁵⁶ 21-22 alal kuni 60 cm paksune kiht tahmast mulda. 0-joone tasemel tuli nähtavale ka väike tukike. Tahmase mulla all on õhuke kiht tumeda mullaga segatud heledamat kruusast mulda. Ruudus ⁵⁶ 22 on 0-joone tasemel suure raudkivi kõrval väike 8 cm paksune laik sõmerat pruuni liiva. See pärineb ilmselt põlenud kividest. Selles peal olev väiksem raudkivi on samuti põlenud. Ruutudes ⁵⁶⁻⁵⁵ 22-23 on must muld endiselt söene, kuid sisaldab vähem tuhka kui lõuna pool. Ruutudes ⁵⁴⁻⁵¹ 24-27 on sütt ja tuhka veelgi vähem. Ka kivide hulk põhja pool väheneb. Algne aluspõhja kruus kulgeb enamvähem ühtlasel tasemel. Kõige sügavamal - 30-35 cm - 0-joonest on ta lõunaotsas, ruudus ⁵⁵ 23 kerkib kuni 6 cm sügavuseni, põhja pool suure kivi kohal uesti langeb, seejärel kerkib ja ruutudes ⁵⁴⁻⁵¹ 24-27 kulgeb enamvähem horisontaalselt 20-15 cm sügavusel 0-joonest.

Seega on maapinna tõus lõuna pool tingitud ainuüksi kultuurkihi paksenemisest, mis toimus vallilt või maalinna ääretult peale

varisenud ehitusrusude arvel.

Lõunaääre profiil (leht 20, fotod 37, 38)

näitab, et kivimüri rusudest puastatud maapind lääne poole langeb ja ida poole tõuseb. Nii on kaevandi kagunurk 0-joonest 20 cm võrra, edelanurk aga 70 cm võrra kõrgemal. Kultuurkiht langeb ida pool ja on seal märksa paksem kui lääne pool. Ida otsas on tema paksus 200 cm ja sügavus 0-joonest kuni 180 cm, lääneotsas on paksus 110 cm ja sügavus ainult 35 cm.

Kaevandi seinas paistab kõikjal rohkesti erineva suurusega kive, millest mitmed on põlenud. Vähegi korrapärasemalt laotud kive, mis võiksid jätkata kõrgemal asetsevat maalinna müüri, - ei ole. Ruudu a kohal on eriti palju suuri paeplaate üksteise peal. Päris kaevandi kagunurgas on ülemiste kivide vahel maapinnal samasugust pehmet turbast mulda kui edelanurgaski. Sellele järgneb profiili idaotsas ligi poole meetri paksune kiht pehmet tugevalt tuhast mulda. Ruutudes ~~a-b~~^{ü-ö} algab 0-joonest 30 cm sügavusel savikas muld, milles siin-seal esineb sütt. Umbes 1 m sügavamal on savi vähem, üksteise peal on seal kaks suuremat paeplaati, nende vahel ja läänepool on 140 cm sügavuses õhuke söekihi ning selle peal mõningaid väikseid põlenud raudkive. Maiinitud söekihi all 0-joonest 150 cm sügavusel algab teine õhuke ca 5 cm paksune söe- ja põlenud liiva kiht, mis järgides aluspõhja kruusa lääne suunas tõuseb, kuni ruudus d 115 cm sügavusel katkeb. Ruutudes ~~b-e~~^{ö-ä} on söekihi all 10-8 cm paksune savikiht, ruutudes ~~c-d~~^{ü-z} ulatub söekiht otse aluspõhja kruusale. Ruudu lääneosas on eelmisest söekihist kõrgemal 0-joonest 100 cm sügavusel teine õhuke söekiht, mis moodustab tõenäoselt eelmise jätku. See kulgeb, nagu eelminegi, lääne poole tõusvalt kuni ruudu

Yidaosas 85 cm sügavusel katkeb. Ruudus e katkestab mainitud söekihti suur paeplaat, mille peal on savikat söest mulda. Väiksemaid pae- ja raudkive on rohkesti ruutude ^{ö-e} alal 0-joonest 100-50 cm sügavuseni. Kõrgemal on kividevaheline muld tume, määriiv ja tuhane, 60-90 cm sügavuses tugevalt, mujal nõrgalt savikas. Ruudu ^Y alal on kive suhteliselt vähe, ainult üsna aluspõhja lähedal on suur paekivi, selle peal savikat ja söest, all tume damat segatud mulda.

Ruutude ^{X-U} alal on ülemiste kivide ja tumeda söese ning savika mulla all 70-60 cm sügavusel kuni 25 cm paksune savikiht. Savikihi sees on ruutude ^{X-V} alal õhuke söe ja põlenud liiva kiht. Savikihi all on umbes 10 cm paksuselt tumedat mulda, sellele järgneb aluspõhja kruus. Ruudus ^{V-U} on savikiht vahetult põhjakruusa peal. Väike savilaik on looduslikul aluspinnal ruudu ^U lääneosas. Ruudus ^T on paar suuremat paeplaati, ruudus k on suur raudkivi ja rida väiksemaid põlenud raudkive. Nende all on keskmiselt 6 cm paksune pruuni sõmera põlenud kividest tekkinud liiva kiht. See kulgeb lääne suunas tõusvalt 40-20 cm sügavusel 0-joonest. Laiguna esineb pruuni sõmerat liiva ka üsna maapinna lähedal ruutude ^{K-Q} alal 0-joonest 50 cm kõrgemal. Ruudus m on rohkesti väiksemaid raudkive, ruudus n suurem põlenud raudkivi. Kividevaheline muld on l-m alal ja eriti ruudus n tugevasti tuhane, ruudus ^K ka savikas. Ruutudes ^{I-Q} kulgeb aluspõhjal õhuke kruusane tumedama mullaga segatud vahekiht, - samasugune kui see, mis tuli nähtavale kaevandi lääneääre profiilis. Esialgne puutumatu aluspõhi tõuseb lääne suunas võrdlemisi ühtlaselt, - märkimisväärseid lohke selles ei esine.

Peale profiilide joonistamist aeti kaevandist välja visatud muld sinna tagasi. Seejuures kaeti iseäranis hoolikalt kaevaldi kõige kõrgem lõunapoolne sein vastu kivimüüri. Kaevandi nurkadesse ja külgedele asetati nende markeerimiseks tellistükke. Müüri jalami puastamisel ning kaevandist endast välja visatud kivid jäid paigale. Nad moodustavad kaevandi põhjaäärel kuhila ja lääne ning ida küljel müüriga risti kulgevad vallid.

Lisa: leiunimestik

fotod 1-38.

plaanid 1-26.

Tallinnas, 28. märtsil 1963.

A. Kustin
/A. Kustin/

Leiunimestik Al 4300:1-311

1. Pronksrõngake, jämedast ümmargusest traadist, kulunud,
süg. 13 cm^x, ruut ~~56/t~~^{56/t}, II k.
2. Spiraalitoruke, süg. 24 cm, ruut ~~22/k~~^{56/1}, II k.
3. Savinõukild, süg. 4-5 cm, ruut ~~22-23/k~~⁵⁶⁻⁵⁵, II k.
4. Spiraalitoruke, süg. 34 cm, ruut ~~23/m~~^{55/r}, II k.
5. Savinõukillud, süg. 24 cm, ruut ~~22/l~~^{56/1}, II k.
6. Pronksese, pikk, kõver, süg. keskelt 29 cm, ruut ~~22/h~~^{56/r},
asetses kivide vahel poolpüsti, II k.
7. Savinõukild, süg. 33 cm, ruut ~~21/h~~^{57/1}, II k.
8. Savinõukild, süg. 31 cm, ruut ~~21/h~~^{57/1}, II k.
9. Savinõukillud, süg. 35 cm, ruut ~~21/m~~^{57/r}, II k.
10. Raudnuga, leiti väljaspool kaevandit müüri kivide alt,
ruutude ~~21/j~~^{57/t-5} kohalt.
11. Savinõukillud, süg. 40 cm, ruut ~~21/h~~^{57/1}, II k.
12. Savinõukillud, süg. 12 cm, ruut ~~21/t~~^{57/u}, III k.
13. Raudseme ktk., ~~maishammus~~, süg. 28 cm, ruut ~~21/k~~^{57/8}, III k.
14. Savinõukild, süg. ca 8 cm, ruut ~~24/j~~^{54/t}, III k.
15. Savinõukild, süg. 24 cm, ruut ~~22/j~~^{56/t}, III k.
16. Savinõukild, suur servatükk, kedral tehtud nõust, lainelise
ornamendiga, süg. 50 cm, ruut ~~21/n~~^{57/9}, III k.
17. Savinõukild, raudrõnga katkend, süg. 27 cm, ruut ~~23/h~~^{55/t}, III k.
18. Savinõukild, süg. 63 cm, ruut ~~21/n~~^{57/9}, III k.
19. Savinõukild, süg. 50 cm, ruut ~~21/n~~^{57/9}, III k.
20. Savinõukild, süg. 47 cm, ruut ~~21/m-n~~^{57/t-9}, III k.
21. Savinõukillud, süg. 48 cm, ruut ~~21/n~~^{57/9}, III k.

---

* Leidude sügavus on arvestatud maapinnast. Rooma number tähistab vastavat korrist.

22. Savinõukild, süg. 58 cm, ruut ^{57/1}_{21/n}, III k.
23. Pronkseseme katkend, süg. 29 cm, ruut ^{55/1}_{23/1}, III k.
24. Pronksrõngake, süg. 13 cm, ruut ^{57/19}_{21/m}, III k.
25. Savinõukild, süg. 58 cm, ruut ^{57/14}_{21/m}, III k.
26. Savinõukillud, süg. 43 cm, ruut ^{57/18}_{21/m}, III k.
27. Spiraalitoruke, süg. 23 cm, ruut ^{54/1}_{24/1}, III k.
28. Savinõukillud, süg. 60 cm, ruut ^{57/19}_{21/m}, III k.
29. Savinõukild, süg. 64 cm, ruut ^{57/19}_{21/n}, III k.
30. Pronksrõnga katkend, süg. 62 cm, ruut ^{57/1}_{21/1}, III k.
31. Spiraalitoruke, süg. 55 cm, ruut ^{57-56/1}_{21-22/1}, III k.
32. Savinõukillud, üks tükki, katki läinud, süg. 45 cm, ruut ^{56/1}_{22/1}, III k.
33. Savinõukild, süg. 31 cm, ruut ^{51/9}_{27/n}, III k.
34. Savinõukild, süg. 20 cm, ruut ^{51/t}_{27/j}, III k.
35. Hammasripats, süg. 33 cm, ruut ^{55/19}_{23/n}, III k.
36. Kihvast eseme katkend, süg. 16 cm, ruut ^{51/z}_{27/e}, IV k.
37. Savinõukillud, 2, süg. 25 cm, ruut ^{52/z}_{26/e}, IV k.
38. Savinõukild, süg. 6 cm, ruut ^{52/0"}_{26/b}, IV k.
39. Hammas, tõenäoselt kantud ripatsina, ruut ^{51/9}_{27/n}, III k.
40. Ammu noole ots, süg. 15 cm, ruut ^{55/a"}_{23/e}, IV k.
41. Savinõukild, süg. 21 cm, ruut ^{52/1}_{26/i}, IV k.
42. Ammu noole ots, süg. 36 cm, ruut ^{57/t}_{21/j}, IV k.
43. Pronkseseme, spiraalse käevõru (?) katkend, süg. 34 cm, IV k.
ruut ^{56/1}_{22/1t}
44. Savinõukild, süg. 38 cm, ruut ^{55/t}_{23/j}, kedranõu serv, IV k.
45. Raudeseme katkend, süg. 50 cm, ruut ^{57/19}_{21/n}, IV k.
46. Savinõukillud, süg. 30 cm, ruut ^{56/u}_{22/i}, IV k.
47. Savinõukillud, süg. 35 cm, ruut ^{56/t}_{22/j}, IV k.
48. Savinõukild, süg. 42 cm, ruut ^{57/19}_{21/k}, IV k.
49. Savinõukilde, 2, süg. 40 cm, ruut ^{55/t}_{23/j}, IV k.

50. Savinõukillud, süg. 18 cm, ruut ~~27/f~~^{57/}, IV k.
51. Ristpeaga rinnanõela pea, süg. 26 cm, ruut ~~24/i~~^{54/u}, IV k.
52. Savinõukild ja rauatükk, süg. 24 cm, ruut ~~126/f~~^{52/y}, IV k.
53. Savinõukilde, 2, süg. 22 cm, ruut ~~27/h~~^{51/v}, IV k.
54. Savinõukild, süg. 26 cm, ruut ~~127/f~~^{57/y}, IV k.
55. Hoburaudsõlg, väike, rullotstega, süg. 15 cm, ruut ~~21/f~~^{57/y}, IV k.
56. Luust nõel?, sügavus 23 cm, ruut ~~127/g~~^{51/x}, IV k.
57. Savinõukillud, süg. 40 cm, ruut ~~123/j~~^{55/t}, IV k.
58. Savinõukillud, süg. 60 cm, ruut ~~122/i~~^{56/u}, IV k.
59. Raudeseme roots, süg. 28 cm, ruut ~~24/h~~^{54/v}, IV k.
60. Pronkskett, spiraalitorukestest, v.o. kaalukausi küljest,
süg. 28, ruut ~~124/h~~^{54/v}, IV k.
61. Hammasripats, süg. 29 cm, ruut ~~127/g~~^{51/x}, IV k.
62. Savinõukild, süg. 38 cm, ruut ~~25/j~~^{53/t}, IV k.
63. Savinõukild, süg. 30 cm, ruut ~~26/j~~^{52/t}, IV k.
64. Spiraalitoruke, süg. 29 cm, ruut ~~27/j~~^{51/t}, IV k.
65. Pronksnaast neediaukudega, süg. 54 cm, ruut ~~21/i~~^{57/u}, IV k.
66. Savinõukild, süg. 29 cm, ruut ~~126/j~~^{52/t}, IV k.
67. Savinõukild, süg. 29 cm, ruut ~~25/jt~~^{53/t}, IV k.
68. Savinõukillud, süg. 44 cm, ruut ~~22/i~~^{56/u}, IV k.
69. Savinõukild, süg. 20 cm, ruut ~~26/i~~^{52/u}, IV k.
70. Savinõukillud, süg. 37 cm, ruut ~~22/i~~^{56/u}, IV k.
71. Vurriluu, süg. 44 cm, ruut ~~126/j~~^{52/t}, IV k.
72. Savinõukilluke, süg. 33 cm, ruut ~~27/i~~^{51/u}, IV k.
73. Savinõukillud, süg. 30 cm, ruut ~~122/i~~^{56/u}, IV k.
74. Nooleots, rd., süg. 33 cm, ruut ~~122/m~~^{56/g}, IV k.
75. Noa tera tipp, süg. 39 cm, ruut ~~124/l~~^{54/l}, IV k.
76. Pronksliistu katkend, süg. 50 cm, ruut ~~123/n~~^{55/g}, IV k.
77. Peitli (?) katkend, süg. 23 cm, ruut ~~126/k~~^{52/s}, IV k.

78. Raudrõngas, süg. 31 cm, ruut ~~26/1~~^{52/1}, IV k.
79. Savinõukild, hästi paksuseinalisest nõust, süg. 52 cm,
ruut ~~22-23/1~~^{56-55/9}, IV k.
80. Savinõukild, süg. 37 cm, ruut ~~24/1~~^{54/1}, IV k.
81. Neet, suure peaga, süg. 57 cm, ruut ~~22/1~~^{56/1}, IV k.
82. Savinõukild, süg. 36 cm, ruut ~~24/1~~^{54/1}, IV k.
83. Savinõu servaosa, süg. 44 cm, ruut ~~23/1~~^{55/1}, IV k.
84. Savinõukild, süg. 35 cm, ruut ~~26/1~~^{52/1}, IV k.
85. Vurrluu, katki läinud, süg. 25 cm, ruut ~~25/1~~^{53/1}-^{t-1}, IV k.
86. Savinõukild, süg. 35 cm, ruut ~~23/1~~^{55/1}, IV k.
87. Savinõukild, süg. 57 cm, ruut ~~21/1~~^{57/1}, IV k.
88. Savinõukild, süg. 25 cm, ruut ~~26/1~~^{52/1}, IV k.
89. Savinõukild, süg. 40 cm, ruut ~~22/1~~^{56/1}, IV k.
90. Savinõukillud, süg. 27 cm, ruut ~~27/1~~^{51/1}, IV k.
91. Spiraaltoruke, süg. 44 cm, ruut ~~23/1~~^{55/1}, IV k.
92. Savinõukild, süg. 58 cm, ruut ~~21/1~~^{57/1}, IV k.
93. Savinõukild, süg. 37 cm, ruut ~~26/1~~^{52/1}, IV k.
94. Savinõukild, süg. 47 cm, ruut ~~23/1~~^{55/1}, IV k.
95. Luisu katkend, süg. 38 cm, ruut ~~25/1~~^{53/1}, IV k.
96. Savinõukild, süg. 31 cm, ruut ~~26/1~~^{52/1}, IV k.
97. Savinõukild, süg. 41 cm, ruut ~~24/1~~^{54/1}, IV k.
98. Savinõukild, süg. 24 cm, ruut ~~25/1~~^{53/1}, IV k.
99. Pronksnaastuke, needi auguga, süg. 40 cm, ruut ~~23/1~~^{55/1}, IV k.
100. Savinõukild, süg. 34 cm, ruut ~~23/1~~^{55/1}, IV k.
101. Savinõukild, süg. 51 cm, ruut ~~22/1~~^{56/1}, IV k.
102. Luisu katkend, süg. 38 cm, ruut ~~23/1~~^{55/1}, IV k.
103. Ripats, rombikujuline, kummitud ornamendiga, süg. 35 cm,
ruut ~~23/1~~^{55/1}, IV k.
104. Pronkssõrmus, süg. 40 cm, ruut ~~24/1~~^{54/1-a}, IV k.

105. Raudeseme katkend, süg. 28 cm, ruut ~~24/m~~^{54/r}, IV k.
106. Savinõukild, süg. 38 cm, ruut ~~24/m~~^{54/r}, IV k.
107. Savinõukilde, 2, süg. 26 cm, ruut ~~26/1~~^{52/s}, IV k.
108. Raudeseme katkend, süg. 21 cm, ruut ~~26/1~~^{52/s}, IV k.
109. Savinõukild, süg. 20 cm, ruut ~~26/1~~^{52/s}, IV k.
110. Spiraaltoruke, süg. 36 cm, ruut ~~123-24/m~~^{55-54/r}, IV k.
111. Savinõukild, süg. 29 cm, ruut ~~27/b~~^{51/o}, V k.
112. Varraslüli katkend, süg. 28 cm, ruut ~~26/a~~^{52/u}, V k.
113. Rõngas, kivist, süg. 33 cm, ruut ~~25/n~~^{53/g}, IV k.
114. Savinõukild, süg. 46 cm, ruut ~~21/a~~^{57/u}, V k.
115. Hoburaudsõlg, nõel puudu, süg. 38 cm, ruut ~~24/n~~^{54/g}, IV k.
116. Savinõukilde, 2, süg. 33 cm, ruut ~~26/1~~^{52/s}, IV k.
117. Sõrmuse katkend, süg. 26 cm, ruut ~~27/e~~^{51/a}, IV k.
118. Savinõukild, süg. 44 cm, ruut ~~23/n~~^{55/g}, V k.
119. Savinõukillud, süg. 36 cm, ruut ~~25/n~~^{53/g}, IV k.
120. Savinõukild, süg. 40 cm, ruut ~~22/a~~^{56/u}, V k.
121. Savinõukillud, 2, süg. 30 cm, ruut ~~26/m~~^{52/c}, IV k.
122. Savinõukild, süg. 36 cm, ruut ~~25/m~~^{53/r}, IV k.
123. Savinõukillud, süg. 30 cm, ruut ~~27/a~~^{51/u}, V k.
124. Savinõukild, süg. 35 cm, ruut ~~26/n~~^{52/g}, IV k.
125. Savinõukild, süg. 29 cm, ruut ~~27/e~~^{51/z}, V k.
126. Savinõukillud, süg. 26 cm, ruut ~~27/e~~^{51/z}, V k.
127. Noa katkend, süg. 20 cm, ruut ~~27/a~~^{51/u}, V k.
128. Pronksrõngake, süg. 30 cm, ruut ~~22/b~~^{56/o}, V k.
129. Savinõukild, süg. 28 cm, ruut ~~27/e~~^{51/z}, V k.
130. Savinõukild, süg. 35 cm, ruut ~~27/f~~^{51/y}, V k.
131. Savinõukild, süg. 36 cm, ruut ~~22/f~~^{56/g}, V k.
132. Raudnõel ja savinõukild, süg. 30 cm, ruut ~~27/f~~^{51/y}, V k.
133. Savinõu servatükk, süg. 38 cm, ruut ~~26/f~~^{52/g}, V k.

134. Savinõukild, süg. 31 cm, ruut ~~27/z~~^{51/z'}, V k.
135. Savinõukild, süg. 30 cm, ruut ~~27/y~~^{51/y}, V k.
136. Savinõukild, süg. 33 cm, ruut ~~27/z~~^{51/z'}, V k.
137. Savinõukild, süg. 37 cm, ruut ~~26/e~~^{52/a}, V k.
138. Savinõukild, süg. 27 cm, ruut ~~25/b~~^{53/o"}, V k.
139. Savinõukild, süg. 30 cm, ruut ~~27/e~~^{51/z'}, V k.
140. 2 hammasripatsit, süg. 62 cm, ruut ~~22/d~~^{56/z'}, V k.
141. Savinõukild, süg. 38 cm, ruut ~~27/d~~^{51/z'}, V k.
142. Savinõukild, süg. 39 cm, ruut ~~26/e~~^{52/z'}, V k.
143. Vöönaast, pr., süg. 57 cm, ruut ~~21/g~~^{57/x}, V k.
144. Savinõukillud, süg. 34 cm, ruut ~~26/d~~^{52/z'}, V k.
145. Savinõukild, süg. 36 cm, ruut ~~24/j~~^{54/t}, V k.
146. Ammuoooleots, süg. 29 cm, ruut ~~24/j~~^{54/t}, V k.
147. Savinõukild, süg. 49 cm, ruut ~~23/h~~^{55/r}, V k.
148. Pronkspleki tükk, süg. 38 cm, ruut ~~27/g~~^{51/x}, V k.
149. Vurriluu, süg. 40 cm, ruut ~~25/j~~^{53/t}, IV k.
150. Savinõu servatükk, põlenud, süg. 42 cm, ruut ~~23/i~~^{55/u}, V k.
151. Helmes, klaasist, rohekas, katkine, süg. 25 cm, ruut ~~27/h~~^{51/r}, V k.
152. Savinõukillud, süg. 34 cm, ruut ~~27/g~~^{51/x}, V k.
153. Savinõukild, süg. 63 cm, ruut ~~23/j~~^{55/t}, V k.
154. Savinõukild, süg. 44 cm, ruut ~~27/g-h~~^{51/x-v}, V k.
155. Savinõukillud, süg. 45 cm, ruut ~~23/n~~^{55/g}, V k.
156. Savinõukild, süg. 53 cm, ruut ~~23/i~~^{55/u}, V k.
157. Savinõukild, süg. 52 cm, ruut ~~21/n~~^{57/g}, V k.
158. Nael, süg. 50 cm, ruut ~~25/i~~^{53/u}, V k.
159. Savinõukild, süg. 48 cm, ruut ~~23/j~~^{55/t}, V k.
160. Savinõukillud, süg. 50 cm, ruut ~~22/j~~^{56/t}, põlenud ahju aluse pealt, V k.
161. Savinõukild, süg. 47 cm, ruut ~~25/i~~^{53/u}, V k.

162. Looma kihva ktk., süg. 40 cm, ruut ~~26/1~~^{52/3}, V k.
163. Savinõukild, süg. 50 cm, ruut ~~23/n~~^{55/2}, V k.
164. Pronkspleki türike, süg. 80 cm, ruut ~~21/m~~^{57/r}, V k.
165. Nuga, süg. 32 cm, ruut ~~27/h~~^{51/r}, V k.
166. Savinõukillud, süg. 32 cm, ruut ~~26/m~~^{52/r}, V k.
167. Spiraaltoru, pikk ja kõver, süg. 44 cm, ruut ~~26/h~~^{52/r}, V k.
168. Savinõukillud, süg. 31 cm, ruut ~~26/l~~^{52/3}, V k.
169. Savinõukillud, süg. 30 cm, ruut ~~25/k~~^{53/3}, V k.
170. Savinõukilluke, süg. 50 cm, ruut ~~23/m~~^{55/r}, V k.
171. Savinõukild, süg. 38 cm, ruut ~~25/k~~^{53/3}, V k.
172. Savinõukillud, süg. 50 cm, ruut ~~23/m~~^{55/r}, V k.
173. Spiraalsõrmus ja savinõukild, süg. 40 cm, ruut ~~27/h~~^{51/1}, V k.
174. Savinõukild, süg. 33 cm, ruut ~~26/n~~^{52/2}, V k.
175. Savinõukillud, süg. 40 cm, ruut ~~23/n~~^{55/2}, V k.
176. Rõngake, süg. 40 cm, ruut ~~27/i~~^{51/u}, V k.
177. Pronksrõngas ja savinõukild, süg. 46 cm, ruut ~~24/n~~^{54/1}, V k.
178. Savinõukillud, süg. 37 cm, ruut ~~24/l~~^{54/0}, V lohust.
179. Nael, katkend, süg. 50 cm, ruut ~~24/n~~^{54/0}, V k.
180. Savinõukillud, süg. 42 cm, ruut ~~27/u~~^{51/0}, VI k.
181. Värtnakeder, luust, süg. 49 cm, ruut ~~25/ab~~^{53/oo}, VI k.
182. Savinõukild, süg. 37 cm, ruut ~~27/c~~^{51/a}, VI k.
183. Tinast naast v̄i vöö ilustus, süg. 38 cm, ruut ~~25/f~~^{53/y},
samast savinõukild, VI k.
184. Savinõukild, süg. 60 cm, ruut ~~22/a~~^{56/u}, VI k.
185. Raudaas konksu põöratud otstega, süg. 40 cm, ruut ~~24/u~~^{54/0}, VI k.
186. Savinõukild, süg. 36 cm, ruut ~~22/a~~^{56/u}, VI k.
187. Savinõukild, süg. 53 cm, ruut ~~24/a~~^{54/u}, VI k.
188. Savinõukild, süg. 39 cm, ruut ~~22/a~~^{56/u}, VI k.
189. Luust eseme katkend v̄i töödeldud luu, süg. 54 cm, ruut
~~22/c~~^{56/a}, VI k.

190. Savinõukillud, süg. 52 cm, ruut ~~24/a~~, VI k.
191. Savinõukillud, süg. 48 cm, ruut ~~24/y~~, VI k.
192. Savinõukild, süg. 32 cm, ruut ~~26/e~~, VI k.
193. Hammasripatsi katkend, süg. 46 cm, ruut ~~25/e~~, VI k.
194. Savinõukild, sg. 51 cm, ruut ~~25/a~~, VI k.
195. Luueseme katkend, süg. 40 cm, ruut ~~25/b-e~~, VI k.
196. Savinõukild, süg. 47 cm, ruut ~~25/e~~, VI k.
197. Naela ktk., roots, süg. 50 cm, ruut ~~25/z-y~~, VI k.
198. Pronksrõngake, süg. 42 cm, ruut ~~25-26/b~~, VI k.
199. Luu töötlemisjälgedega, ruutude ~~21-23/a~~ alalt, V k.
200. Savinõukild, süg. 43 cm, ruut ~~23/b~~, VI k.
201. Pronksrõngake, süg. 55 cm, ruut ~~24/a~~, VI k.
202. Savinõukild, süg. 65 cm, ruut ~~25/a~~, VI k.
203. Luu töötlemisjälgedega, süg. 59 cm, ruut ~~22/b~~, VI k.
204. Raudpleki tükk, süg. 58 cm, ruut ~~26/b-e~~, VI k.
205. Puust eseme (?) katkend, süg. 48 cm, ruut ~~25/b~~, VI k.
206. Hoburaudsõle nõel, süg. 48 cm, ruut ~~26/e~~, VI k.
207. Savinõukild, süg. 50 cm, ruut ~~24/m~~, VI lohust
208. Savinõukillud, süg. 60 cm, ruut ~~26/n~~, V k.
209. Raudnaela tipp, süg. 42 cm, ruut ~~26/l~~, V k.
210. Savinõukillud, süg. 55 cm, ruut ~~24/b~~, V k.
211. Raudlabidas, asetses lapiti maas, laba põhja poole, vars lõuna poole, süg. 50 cm, ruut ~~25/c~~, VI k.
212. Savinõukild, süg. 63 cm, ruut ~~21/g~~, V k.
213. Savinõukild, süg. 36 cm, ruut ~~26/j~~, lohust,
214. Pronksrõngake, süg. 60 cm, ruut ~~23/m~~, V k.
215. Savinõukild, süg. 50 cm, ruut ~~26/z~~, VI k.
216. Savinõukild, süg. 43 cm, ruut ~~26/d~~, VI k.
217. Savinõukild, süg. 50 cm, ruut ~~25/e~~, VI k.

218. Savinõukild, süg. 55 cm, ruut ~~26/z~~, VI k.
219. Savinõukild, süg. 48 cm, ruut ~~25/z~~, VI k.
220. Pronkspleki tükk ja savinõukillud, süg. 52 cm, ruut ~~24/a~~,
VI k.
221. Savinõukillud, süg. 50 cm, ruut ~~25/z~~, VI k.
222. Savinõukillud, süg. 64, ruut ~~26/z~~, VI k.
223. Savinõukillud, süg. 60 cm, ruut ~~25/x~~, VI k.
224. Savinõukillud, süg. 49 cm, ruut ~~25/a~~, VI k.
225. Savinõukild, süg. 43 cm, ruut ~~26/z~~, VI k.
226. Savinõukild, süg. 55 cm, ruut ~~25/y~~, VI k.
227. Pronkspleki tärike, süg. 65 cm, ruut ~~25/u~~, VI k.
228. Luukild, kulumisjälgedega, süg. 53 cm, ruut ~~26/z~~, VI k.
229. Luukillud - " - süg. 54 cm, ruut ~~25/z~~, VI k.
230. Savinõukild, süg. 75 cm, lohust, ruut ~~25-26/z-k-m~~
231. Savinõukillud, süg. 84 cm, ruut ~~22/y~~, VI k.
232. Spiraalitoru, süg. 52 cm, ruut ~~21/f~~, VI k.
233. Savinõukild, süg: 62 cm, ruut ~~26/f~~, VI k.
234. Naaskli katkendid, süg. 63 cm, ruut ~~26/z~~, VI k.
235. Luueseme katkend, süg. 64 cm, ruut ~~26/d-e~~, VI k.
236. Savinõukild, süg. 78 cm, ruut ~~22/n~~, V k.
237. Savinõukild, süg. 72 cm, ruut ~~22/j~~, V k.
238. Savinõukild, süg. 64 cm, ruut ~~25/d~~, VI k.
239. Savinõukild, süg. 43 cm, ruut ~~27/f~~, VI k.
240. Värtnakeder, luust, süg. 94 cm, ruut ~~21/k~~, V k.
241. Spiraalitoruke, süg. 50 cm, ruut ~~26/l~~, V k.
242. Vurriluu, süg. 40 cm, ruut ~~26/i~~, V k.
243. Raudrõngas, süg. 61 cm, ruut ~~26/l~~, V k.
244. Savinõukillud, süg. 60 cm, ruut ~~25/o~~, VI k.
245. Meisel, süg. 60 cm, ruut ~~27/b~~, VI k.

246. Savinõukild, süg. 70 cm, ruut ~~22/a~~^{56/u}, VI k.
247. Savinõukild, katki, habras ja põlenud, süg. 60 cm, ruut ~~23/d~~^{23/d}, VII k.
~~55/z~~
248. Savinõukild, süg. 60 cm, ruut ~~23/d~~^{55/x}, VII k.
249. Savinõukild, süg. 60 cm, ruut ~~23/d~~^{55/x}, VII k.
250. Savinõukild, süg. 60 cm, ruut ~~22/e~~^{56/z}, VII k.
251. Savinõukild, süg. 67 cm, ruut ~~24/i~~^{54/u}, VI k.
252. Savinõukild, süg. 69 cm, ruut ~~22/g~~^{56/x}, VI k.
253. Pronksrõngake, süg. 45 cm, ruut ~~24/d~~^{54/z}, VII k.
254. Savinõukild, süg. 64/a, ruut ~~23/h~~^{55/v}, VI k.
255. Laeva neet, süg. 53 cm, ruut ~~21/f~~^{57/y}, VII k.
256. Savinõukild, mättast, ruutude ~~23-24/l-k~~^{55-54/s-s} vahel.
257. Savinõukillud, süg. 50 cm, ruut ~~24/d~~^{54/z}, VII k.
258. Savinõukild, süg. 71 cm, ruut ~~25/j~~^{53/t}, VI k.
259. Savinõukild, süg. 72 cm, ruut ~~21/e~~^{57/ä}, VI k.
260. Savinõukild, süg. 91 cm, ruut ~~25/i~~^{53/u}, VI k.
261. Raudese, süg. 77 cm, ruut ~~25/h~~^{53/v}, lohust VI k.
262. Pronkssõrmus, pakseneva põiki soonitud esiosaga, süg. 64 cm,
ruut ~~24/d~~^{54/z}, VI k.
263. Savinõukild, süg. 80 cm, ruut ~~25/h~~^{53/v}, VI k.
264. Savinõukild, süg. 78 cm, ruut ~~22/h~~^{56/v}, VI k.
265. Savinõukild, süg. 50 cm, ruut ~~24/d~~^{54/z}, VII k.
266. Pronksplekist ümmargune naastuke, süg. 60 cm, ruut ~~23/d~~^{55/z},
VII k.
267. Pronksrõngake, süg. 78 cm, ruut ~~25/h~~^{53/v}, lohust VI k.
268. Raudnuga, süg. 40 cm, ruut ~~23/e~~^{55/ä}, VII k.
269. Pronksrõngake, süg. 55 cm, ruut ~~23-24/o~~^{55-54/ä}, VII k.
270. Savingu servatükk, süg. 68 cm, ruut ~~22/e~~^{56/z}, VII k.
271. Käevõru, keeratud kolmest treadist, süg. 78 cm, ruut ~~22/g~~^{56/x},
VI k.

272. Jäänael, süg. 79 cm, ruut ^{56/av} 22/h; VI k.
273. Savinõukild, süg. 74 cm, ruut ^{56/x} 22/g; VI k.
274. Savinõukillud, süg. 62 cm, ruut ^{55/u} 23/a; VII k.
275. Naaskel, süg. 73 cm, ruut ^{53/u} 25/a; VII k.
276. Savinõukild, süg. 70 cm, ruut ^{51/o"} 27/b; VII k.
277. Savinõukillud, süg. 74 cm, ruut ^{54/u} 24/a; VII k.
278. Pronksrõngas, poolik, süg. 80 cm, ruut ^{53/y} 25/f; VII k.
279. Pronksspiraalike, süg. 86 cm, ruut ^{55/y} 23/f; VII k.
280. Raudnõel, süg. 99 cm, ruut ^{56/x} 22/g; VII k.
281. Savinõukillud, süg. 75 cm, ruut ^{52/u} 26/a; VII k.
282. Luisk, süg. 78 cm, ruut ^{53/a"} 25/e; VII k.
283. Spiraaltoruke, süg. 71 cm, ruut ^{54/z} 24/e; VII k.
284. Luueseme ktk., süg. 67 cm, ruut ^{53/z} 25/d; VII k.
285. Värtna keder, süg. 85 cm, ruut 22/g; VII k.
286. Savinõukild, süg. 102 cm, ruut ^{56/av} 22/h; VII k.
287. Luu saagimisjälgedega, süg. 93, ruut ^{55-54/a"} 23-24/c; VII k.
288. Savinõukild, süg. 50 cm, ruut ^{55/u} 23/f, ahju alt, V k.
289. Kivimunak, süg. 92 cm, ruut ^{56/z} 22/d; VIII k.
290. Raudrõngas, süg. 68 cm, ruut ^{54/o"} 24/b; VIII k.
291. Naaskli katkend, süg. 73, ruut ^{54/u} 24/a; VIII k.
292. Naaskel, süg. 80 cm, ruut ^{53/o"} 25/b; VIII k.
293. Raudese, katki läinud, süg. 80 cm, ruut ^{53/u} 25/a; VIII k.
294. Pronkseseme ktk., süg. 82 cm, ruut ^{56/u} 22/i; VII k.
295. Savinõukild, süg. 118 cm, ruut ^{57/z} 21/e; VIII k.
296. Savinõukillud, 2, süg. 56 cm, ruut ^{56/u} 22/i, ahju alt, V k.
297. Savinõukillud, süg. 65 cm, ruut ^{56/u} 22/i, " " V k.
298. Savinõukild, süg. 54 cm, ruut ^{56/u} 22/i, " " V k.
299. Peitli v̄i meisli ktk., süg. 97 cm, ruut ^{54/z} 24/d; VIII k.
300. Heiteoda ots, tipp murdunud, süg. 98 cm, ruut ^{54/8} 24/b; VIII k.

301. Savinõukild, süg. 74 cm, ruut ~~23/b~~^{55/ö}, VIII k.
302. Raudese, süg. 81 cm, ruut ~~24/b~~^{54/ö}, IX k.
303. Savinõukillud, süg. 113 cm, ruut ~~21/e~~^{57/a"}, IX k.
304. "Ussikivi", v.o. looduslik, süg. 109 cm, ruut ~~22/b~~^{56/ö}, IX k.
305. "Ussikivi", tükk ära, süg. 113 cm, ruut ~~23/a~~^{55/u}, IX k.
306. Savinõukild, süg. 128 cm, ruut ~~22/e~~^{56/a}, IX k.
307. Savinõukild, kaevandi mullast
308. Savinõukillud, 4, kaevandi mullast
309. Pronkspleki naastu ktk. kaevandi mullast
310. Luutükid, 3, töötlemisjälgedega, kaevandi mullast
311. Nael, kaevandi mullast.

Ruticole used nr.

$21 = 57$	$a = u$
$22 = 56$	$b = ö$
$23 = 55$	$c = ä$
$24 = \cancel{56} 54$	$d = è$
$25 = \cancel{53} 55$	$e = z$
$26 = 52$	$f = y$
$27 = 51$	$g = x$
<hr/>	
<hr/>	
<hr/>	

~~precedent foto 19 i 20~~

1. Vaade Valjala maalinnale

2. Vaade Valjala maalinnale

3. Varisenud kivide emaldamine läunavalli sisjalamilt.

4. Varisenud kivide emaldamine.

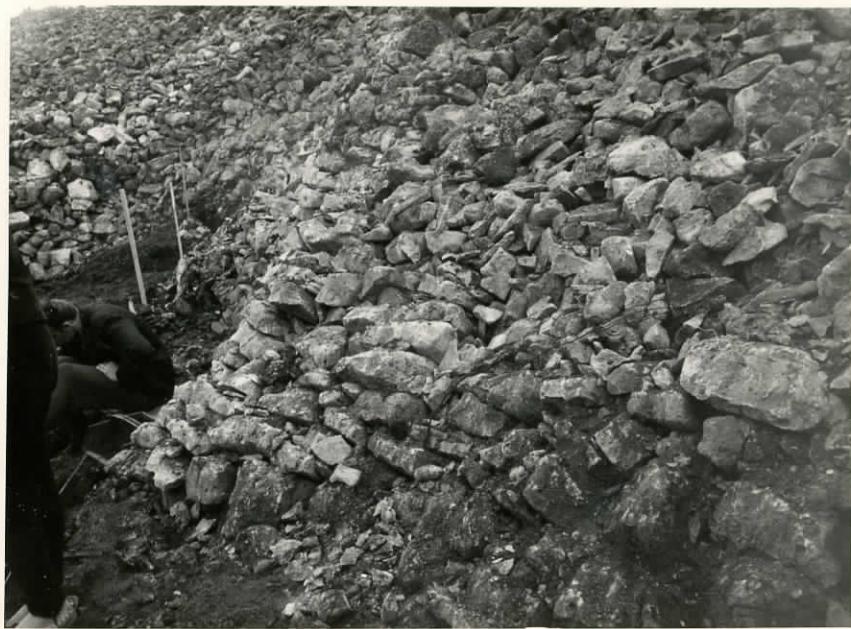
5. Väljapuhastatud müüri jalam põhjaloodest ruutuderea ~~+c-ij~~
^{ä-ij} kohalt.

6. Väljapuhastatud müüri jalam loodest ruutuderea ~~f-ij~~
^{y-u} kohalt.

7. Lõunamüüri sisepalam loodest suutude-
rea ~~ri~~^{u-}_{hi} kohalt.

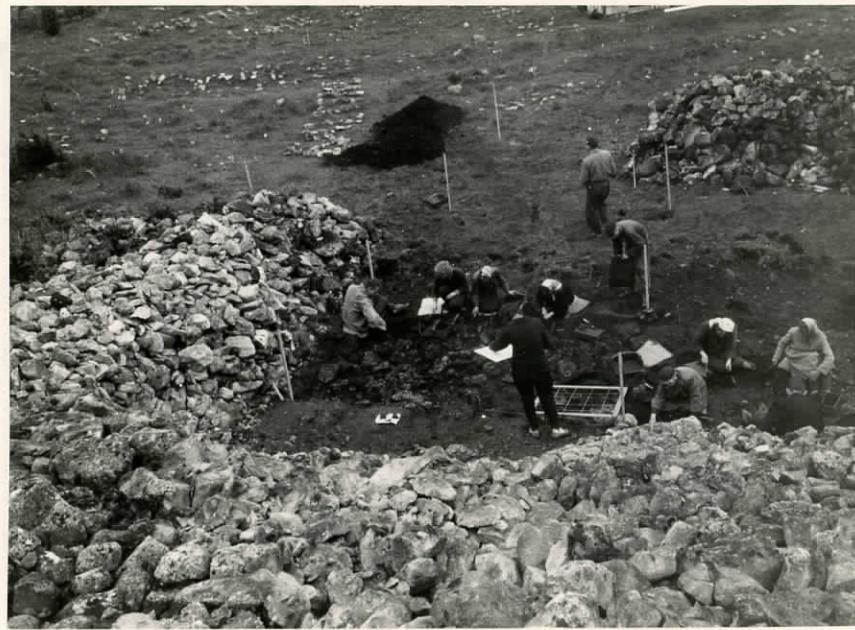
8. Vaade müüri sisepalamile läänest.

9. Varisenud kividest puhastatud müüri osa
ruutudorega <sup>x-
u</sup> ~~1g-ii~~ kohal. Võetud rõhjast.

10. Varisenud kividest puhastatud müüri osa
ruutudorega <sup>s-
g</sup> ~~1k-ii~~ kohal. Võetud rõhjast.

11. Esimene karris kavamine. Võetud läunavallilt.

12. III karris. Vaade ruutudele ~~124-25/g-nl~~
57-53/x-9
Võetud idast.

13. III korris. Ruudud ~~21-27/g-n.~~^{57-51/x-q}.
Võetud kagust.

14. IV korris. Ruudud ~~22-26/c-j.~~^{56-52/a-t}.
Võetud kaevandi idaäärest.

15. IV karris ruutudes ~~21-24/h-m~~^{57-54/x-2}, vasakul suured akjulause kivid. Viestud kagust.

16. IV karris ruutudes ~~21-24/g-k~~^{57-54/x-5}, keskel akjulause kivid. Viestud läuna-edelast.

17. Ahjualuse ligid ruutudes ^{57-55 v-t} ~~21-23/h-j.~~
Võetud idast.

18. Lama, võetud põhjast. Esiplaanil katkilaenud paaplaat, mis on olnud ahju põrandaks.

19. *Athyra lutea* livid. Võetud läunast.

20. *V. karris* ruutudes 122-27/i-l.
56-51 u-s
Võetud läunast.

21. V korrus ruutudes ~~122-25~~⁵⁶⁻⁵³/_{a-ä}
Võetud idast.

22. V korrus ruutudes ~~123-27~~⁵⁵⁻⁵¹/_{c-j.1}
Võetud idast.

23. V korris ruutudes ^{57-55/5-q}
~~24-23/h-h.~~
 Võetud läänest.

24. IV-V korrise vahekiht ruutudes
~~24-26/h-n,~~ ^{57-52/r-q} Võetud idast.

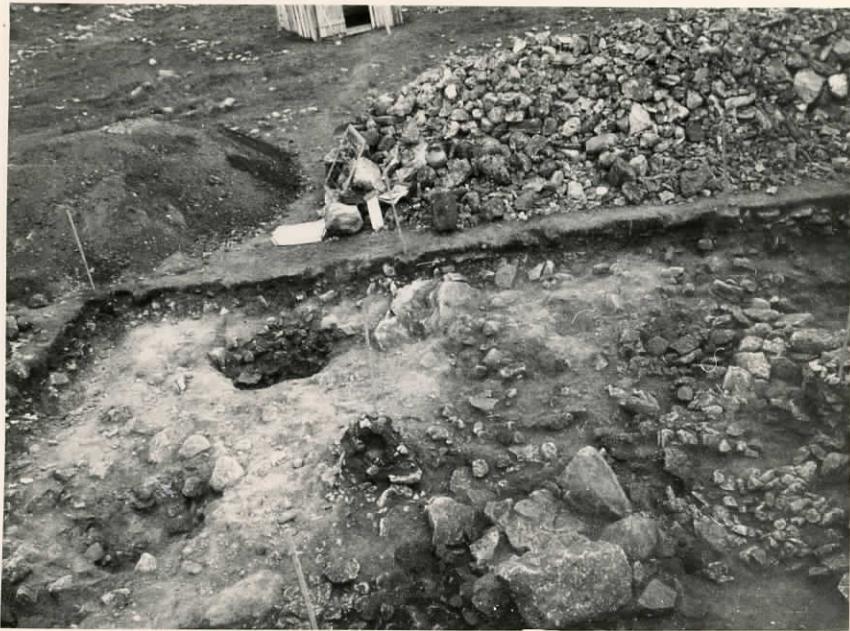
25. IV - V koruse vahelikku ruutudes

~~21 - 23 / g - n.~~
57 - 55 / x - y. Võetud idast.

26. Labidas (4300:211) leiuasendis.

Võetud kagust.

27. V korris ruutudes 21-27/g-n^{57-51/x-9}. Heledas põhja
kruusas musta mulla ja kividega täidetud lohud.
Võetud lõunavallilt.

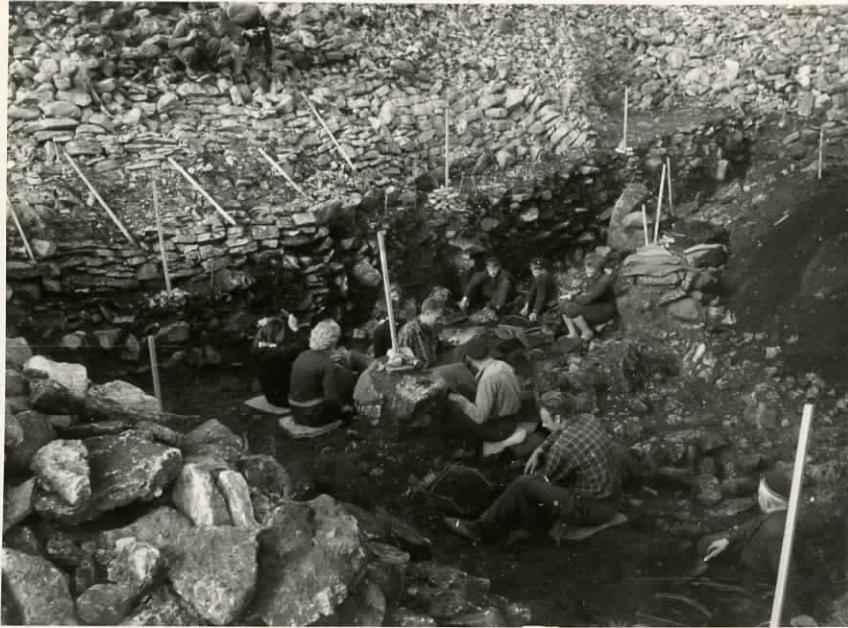
28. I korris ruutudes 21-27/e-k^{57-51/a'-5}. Taga-
plaanil põhjavallilt varisenud luidide lae.

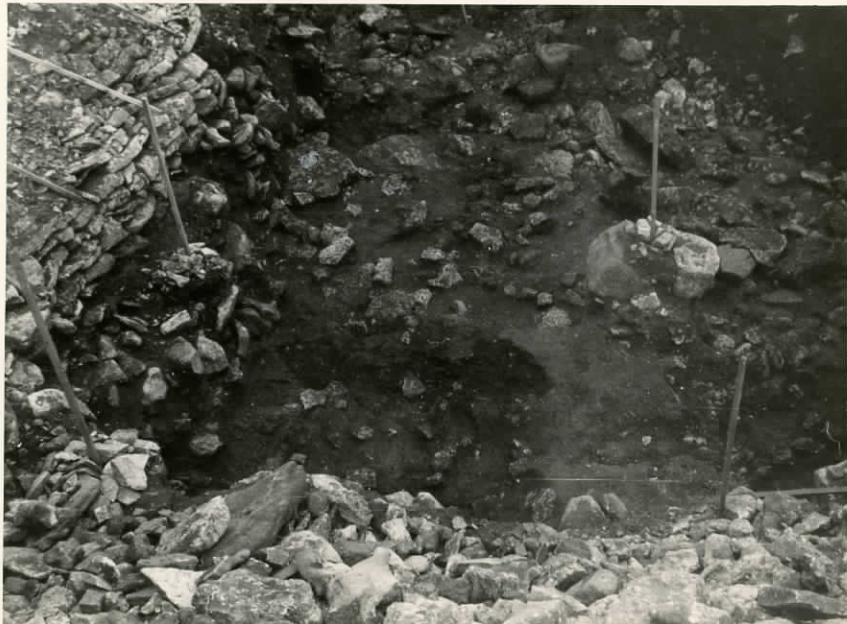
29. Ruumtudes ~~25-26/k-t~~^{53-52/s-s} paikneva lohu
ristlõige. Võetud läunast.

30. VI karris ruumtudes ~~+ 21-27/a-f~~^{57-58/u-y}
Võetud läunavallilt.

31. VII korrise kaevamine kaevandi kagunurgas.
Tagaplaanil lõunamüüri sisealam. Võetud kagust.

32. VII korris (sug. 70cm) ruutudes ^{57-55/ü-z}
~~21-23/a-d.~~
Võetud idast.

33. VII korris (süg. 70cm) ruutudes ~~121-23/a-f.~~ 57-55/3-y
Võetud idast.

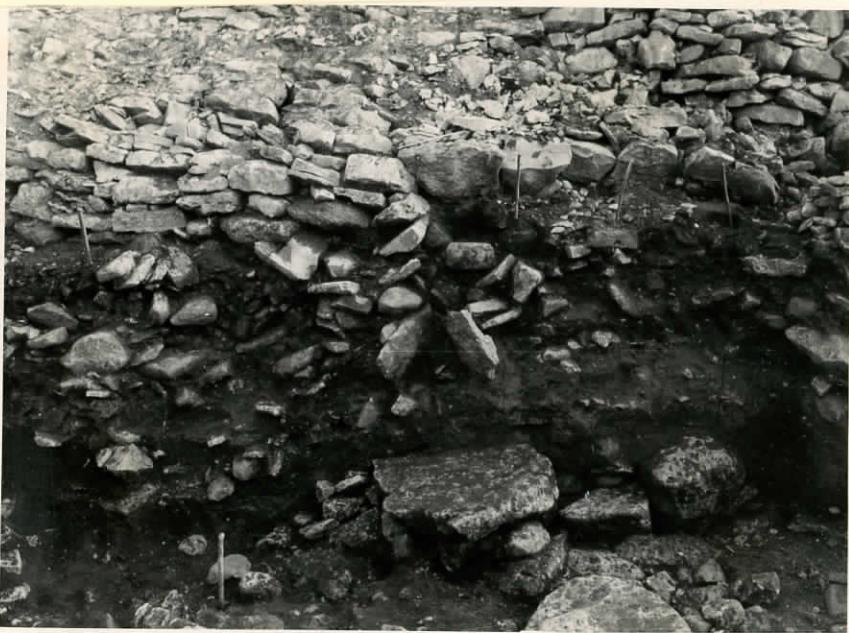
34. VII korris (süg. 70cm) ruutudes ~~121-23/d-f.~~ 57-55/2-y
Võetud idast.

35. IX korrus ruutudes ^{57-54/ü-a"} ~~21-24/a-e1~~. Vasakul
lõunamüüri jalas, taga paremal kawandist eemalda-
tud muld. Võetud idast.

36. Kawandi lääneääre profiil ruutude-
rea ⁵⁷⁻⁵⁵ ~~21-23~~ kohalt. Võetud idast.

37. Kavandi läunääre profiil ruutuderea ^{a-y}
~~re-^y~~ kohal. Kõrgemal müüri jalam.

38. Kavandi läunääre profiil ruutude-
^{v-z}
~~rea~~ ^{v-z} kohal. Kõrgemal müüri jalam.